

VÄSTERNS STRATEGI

Av överstelöjtnant N. PALMSTIERNA

ETT AV DE egendomligaste dragen i USA under 1950-talet har varit, att den militärpolitiska och strategiska debatten dominerats av civila intellektuella. Detta står i skarp motsättning till förhållandena under 1930-talet, då det i intellektuella kretsar närmast ansågs mindre passande att syssla med sådana ting, en inställning som fortfarande synes vara dominerande i stora delar av västvärlden, icke minst i vårt land.

Den minsta gemensamma nämnaren för dessa skribenter är att de inte har någon erfarenhet av krig eller någon militär utbildning. Detta innebär emellertid icke att de är att betrakta som amatörstrateger. Tvärtom, de meningar de lägger fram är resultatet av långvariga grupparbeten med framstående vetenskapsmän, historiker, statsvetenskapare, tekniker och militärer. Arbetena har ekonomiskt stötts av skilda vetenskapliga institutioner och fonder samt av försvarsdepartementet och de tre försvarsgrenarna. Djupgående kritisk analys av problemen karakteriserar arbetena. Slagord och affekter är bannlysta. Det finns därför all anled-

ning att uppmärksamt följa denna rika litteratur för envar som vill sätta sig in i vår tids viktigaste fråga: hur skall demokratierna överleva?

Henry A. Kissinger är en av dessa män. Han blev fil. doktor vid Harvard. Under 2. världskriget tjänstgjorde han i amerikanska armén och har efter kriget både under Eisenhower och Kennedy verkat som rådgivare i utrikespolitiska och militärpolitiska frågor. Hans år 1957 utgivna bok »*Nuclear Weapons and Foreign Policy*», som var ett resultat av ett stort antal amerikanska vetenskapsmäns, politikernas och militärernas gemensamma studium, väckte stor uppmärksamhet och blev överallt föremål för livlig diskussion. Den boken var en stridsskrift, riktad mot den amerikanska avskräcknings- och vedergällningsteorien, som främst företräddes av utrikesminister Dulles och det amerikanska strategiska flygets ledning. I stället pekade Kissinger på det begränsade krigets strategi. Han närmade sig härvid de tankegångar som dåvarande arméchefen Maxwell D. Taylor hävdade¹ utan att vinna gehör. Då såväl Kissinger som Taylor nu är

Henry A. Kissinger: *The Necessity for Choice*.

¹ *The uncertain Trumpet* (New York 1960).

presidentens rådgivare, finns det alla skäl att lyssna, när den förre i år åter tagit till orda i en ny bok »*The Necessity for Choice*» (New York 1961). Denna måste tillmätas särskild betydelse därför att de ledande tankarna i president Kennedys försvarsförslag till kongressen i år återfinns hos Kissinger.

Vad vill Kissinger säga i sin nya bok? I korthet är hans tes den, att avskräcknings- och vedergällningsstrategien, mot bakgrunden av den pågående tekniska utvecklingen och Sovjetunionens ökande styrka beträffande såväl kärnstridsmedel som robotar, sedan flera år icke är en verksam metod att hindra ett storkrig eller sovjetrysk aggression mot USA och den fria världen. Genom att USA endast haft ett vapen i sin arsenal — hotet om massförintelse — har dess politiska ledning saknat medel att smidigt möta motpartens politiska och militära framstötter.

Han framhåller det kända faktum att ju kraftigare kärnstridsmedel man fått fram, dess större är motviljan mot att använda dem. Bestämt avvisar han det ofta — inte minst i vårt land — hörda påståendet att de militära säkerhetsfrågorna inte längre skulle vara av betydelse, utan att man i Väst skulle frigöra sig härifrån och förlita sig på utrikespolitisk förhandlingsskicklighet. I detta sammanhang hänvisar han till den åskådningens undervisning Sovjetunionen givit världen. Han påminner om

att Chrusjtjov motiverat nödvändigheten av fredlig samexistens med huvudsakligen ett argument, nämligen att ett modernt krig kommer att medföra stor förödelse på *båda* sidor. Skulle den nuvarande styrkebalansen förändras, så att detta ej längre är fallet, bortfaller skälet att längre hävda principen om fredlig samlevnad. Därför är ett starkt militärt försvar en livsfråga för de fria demokratierna, menar Kissinger. Utvecklingen efter gränsstängningen i Berlin den 13 augusti 1961 jävar inte riktigheten av denna tes.

I sin bok diskuterar Kissinger emellertid inte endast avskräckningsstrategiens dilemma och det begränsade kriget utan också frågan om den fria världens försvar, nedrustningsproblemen, västvärldens förhållande till de underutvecklade länderna m. m. Arbetet utmynnar i en analys av de utrikespolitiska och försvarspolitiska problem den fria världen och USA, som dess ledande makt, står inför under 1960-talet.

Här skall endast kommenteras några av de frågor Kissinger behandlar.

Avskräckning och vedergällning

Problemställningen är tvåfaldig. Dels skall kommunistisidan avhållas från ett storanfall med kärnstridsmedel (all-out-war), dels skall USA genom hotet om förödande slag kunna hindra framstötter med begränsade mål. Den första

uppgiften har hittills lösts. Men, säger Kissinger, risken för ett stor- krig ökas, om ena partens slag- styrka kan slås ut genom ett över- raskande anfall. Är båda parterna sårbara i detta hänseende blir ris- ken än större. Kissinger anser lik- som andra kritiker² att USA:s ve- dergällningsstyrka f. n. och under de närmaste åren är så sårbar, att risken är påtaglig. 1961 beräknas USA disponera endast över högst 75 baser för det strategiska flyget (SAC) och knappt 50 för interkon- tinentala robotar. Detta innebär att Sovjet endast skulle behöva 450- 500 robotar för att slå ut den ame- rikanska slagstyrkan.

Slutsatsen blir att terrorbalansen är och under flera år kommer att bli instabil. USA måste snarast möjligt skapa den osårbara veder- gällningsstyrka som erfordras för att avskräcka från ett sovjetiskt överraskningsanfall med robotar, försedda med kärnstridsmedel. Men hur stark skall denna styrka vara? Skall målet vara att efter ett ryskt anfall kunna slå ut de ryska robot- baserna? Detta krävs av föresprå- karna för det s. k. kontraslaget (counterforce strategy). Detta är emellertid praktiskt omöjligt, häv- dar Kissinger, och leder till en kapprustning, som kan medföra just det man vill undvika, näm- ligen ett sovjetiskt preventivan-

² Se t. ex. H. Kahn, On Thermonuclear War, O. Morgenstern, The Question of Na- tional Defence och B. Brodie, Strategy in the Missile Age.

fall. Målet måste sättas lägre. USA bör inrikta sig på att skapa en ve- dergällningsstyrka, som är så litet sårbar som möjligt, och tillräckligt stark för att även efter ett sovjet- ryskt anfall kunna tillfoga motstån- daren förluster som är oantagbara. Härigenom vore det möjligt att av- vända ett mot den amerikanska kontinenten direkt riktat hot. Detta är, säger Kissinger den ameri- kanska försvarspolitikens första- handsuppgift. Men vedergällnings- vapnet är icke tillräckligt för att möta andra, mera begränsade aggressioner från Östblockets sida.

Den utrikespolitik som skall be- mästra dessa hot måste kunna stödja sig på andra militära makt- medel.

Vedergällningsstrategien är ej an- vändbar i det kalla kriget

I takt med att följderna av ett kärnvapenkrig blir allt ödesdigrare, blir det allt orimligare att föra ett sådant krig. Varje ökning av det destruktiva elementet köpes till priset av att vedergällningen blir allt mindre sannolik.

I realiteten har det ju även visat sig att USA inte ens under den tid landet hade atommonopol kunde hindra Östblocket. Vid kommunistiska framstötter sökte de olika sta- terna inom Västblocket med all kraft övertyga varandra om att ve- dergällningsvapnen inte var av- sedda för just den eller den inci- denten. Men några andra maktme-

del har man inte haft att sätta emot. Resultatet har därför dels blivit att Östblocket varje gång haft framgång, dels att man i Öst blivit mer och mer övertygad om att USA aldrig kommer att sätta in sin kärnvapenmakt utom t. ex. vid ett direkt ryskt anfall mot Västeuropa eller Förenta Staternas territorium. Efter hand som Sovjetunionen närmat sig paritet med USA som kärnvapenmakt, har naturligtvis sannolikheten för amerikansk vedergällning ytterligare minskat.

Kissinger kritiserar starkt den bristande överensstämmelsen mellan USA:s försvarspolitik i fred och den strategi som amerikanerna är beredda att tillgripa i krig eller vid en politisk kris. Ju mer USA i sin utrikespolitik litar till sin förståelse till vedergällning mot den sovjetryska hemorten, desto mer blir andra länder utsatta för sovjetryska påtryckningar. Detta resonemang är en bakgrund till de Gaulles beslut att göra Frankrike till den fjärde atommakten. I robot- och kärnvapenåldern vinner den part politisk handlingsfrihet, som vid sidan av vedergällningsvapnet förfogar över andra starka militära maktmedel.

I Väst hävdas ofta att militära maktmedel nu är till för att *hindra* krig, icke för att *föra* krig. Detta resonemang låg bakom Duncan Sandys försvarsprogram 1957, som den brittiska regeringen redan 1960 fann sig tvungen att ompröva. Detta betraktelsesätt leder till att man

på många håll i Väst hävdar, att det är farligt att resonera om former av krig, som kan förefalla rimliga. Detta skulle, anses det, kunna uppmuntra till aggression i stället för att främja fred. Mot denna argumentering vänder sig Kissinger skarpt. Ty den går förbi frågans kärnpunkt. Den krigsavskräckande effekt som militära maktmedel kan innebära, beror nämligen inte bara på den grad av förödelse som de kan åstadkomma, utan också på sannolikheten att de sätts in. Närmar sig sannolikheten för insats noll, blir den avskräckande effekten också obetydlig om ens någon.

Begränsade krig

Härmed är Kissinger inne på det begränsade krigets problem. Detta definierar han i korthet på följande sätt. Då en amerikansk vedergällningsstrategi måste beräknas bli efterföljd av förhärjande ryska motangrepp mot USA:s hemland, är den inte användbar i lägen, där Östsidan endast gör en begränsad framstöt. En sådan aggression måste mötas på den nivå och med i huvudsak de medel som angriparen använder, dvs. med s. k. konventionella stridskrafter.

Kissinger är naturligtvis inte blind för att det begränsade kriget ställer angriparen inför mindre risker än vedergällningsstrategien. Men denna försvagning kompenseras mer än väl av att sannolikheten för att den angripne och hans allierade eller potentiella hjälpare, om

det gäller en alliansfri stat, verkligen sätter hårt mot hårt. Om kommunistländerna vore övertygade om att de ej kunde vinna ett begränsat krig, skulle deras benägenhet att föra sin utpressningspolitik avsevärt minskas. Det begränsade kriget blir fredsbevarande mindre genom hot om förödelse än genom att det hindrar angriparen att nå sitt mål.

Som exempel framföres Korea, Quemoy, Suezkrisen, Berlinblockaden och Libanon. Visserligen hemförde Väst icke segrar utan läget blev närmast status quo ante, *men angriparen nådde inte sina mål*. Det verkar uppenbart att de under hösten 1961 till Tyskland (på båda sidor om järnridån) förda förstärkningarna av markstridskrafter ger stöd åt denna Kissingers uppfattning.

Risk finns naturligtvis för att det begränsade kriget flammnar upp till ett totalt. Kissinger förnekar naturligtvis inte att detta *kan* inträffa. En makt, som föredrar en ömsesidig förödelse framför att avstå från sina mål, kan inte avhållas från krig utom genom att dess motståndare kapitulerar. Det är visserligen sant att ett krig kan få en begränsad karaktär, endast om båda sidor önskar detta. Så har också hittills varit fallet vid alla krig och konflikter under kärnvapentiden. Men det är lika sant att en aggressiv makt, som tror eller är övertygad om att motparten inte vill eller vågar göra motstånd eller ta några

risker, direkt lockas till aggression. Hitlertysklands och Sovjetunionens utrikespolitik är tillräckligt talande bevis härför. Ett land — alliansfritt eller ej — som inte vill riskera att ta ett begränsat krig av fruktan för att motstånd kan leda till storkrig har i nödens stund inget annat val än att ge sig.

Kissingers slutsats blir att det begränsade krigets strategi har till ändamål — utom att verka fredsbevarande — att ge möjlighet till en uppgörelse, till att ge diplomaten tid att verka, innan den automatiska vedergällningen sätts in. Det värsta som kan hända i ett krig som börjar begränsat, säger Kissinger slutligen, det är det som *måste* ske, om Västmakterna i fortsättningen litar till den nu förlegade vedergällningsdoktrinen. Det är orimligt att förkasta, eller som göres på vissa håll förlöjliga tanken på det begränsade kriget, därför att det kan leda till ett storkrig, samtidigt som man för en försvarspolitik som i ett allvarlig läge måste leda till kärnvapenkrig eller kapitulation.

Begränsade krig bör föras utan atomstridsmedel

I ett, men ett viktigt hänseende, har Kissinger i här refererad bok ändrat uppfattning sedan 1957. Då pläderade han för begränsade kärnvapenkrig med insats av taktiska atomvapen. Efter en längre diskussion kommer han nu till slutsatsen: »*Även med de bästa föresatser på*

båda sidor (att begränsa kriget) blir ett kärnvapenkrig svårare att begränsa än ett med konventionella vapen fört krig.»

Han påpekar vidare det kända men ofta glömda förhållandet att försvaret är den starkare stridsformen. Under 2. världskriget och Koreakriget behövde den anfallande 3-5-faldig överlägsenhet. Utan atomstridsmedel, som gynnar den anfallande, och med utvecklingen inom det konventionella vapenområdet, vore försvaret i dag än starkare.

Vad som alltså erfordras är starka arméstridskrafter, som stödda av sjö- och flygstridskrafter kan försvara sitt lands gränser och yta under förhållandevis lång tid. Vad som måste förhindras är att den aggressiva makten på kort tid, genom kupp eller genom att endast svagt motstånd möter, ockuperar sitt offer och därigenom åstadkommer ett fait accompli. Det är uppenbart att denna syn på tingen ligger till grund för den förändringens vind som nu blåser.

Västmakternas största svaghet är bristen på starka konventionella stridskrafter

På denna punkt sätter Kissinger in sin starkaste kritik. Han pekar på bristen på lantstridskrafter inom NATO och hävdar att Väst inom en nära framtid måste göra stora ansträngningar för att utfylla den lucka som här finns, en lucka som han anser än farligare än den myc-

ket omskrivna »missile gap». Han vänder sig mot påståendet att Sovjetunionen skulle vara överlägsen i levande kraft och att Väst därför måste lita till maskiner i stället för till soldater och mot påståendet att de fria demokratierna inte skulle ha råd att hålla erforderliga lantstridskrafter. Det direkta försvaret mot invasion av Röda Armén måste stärkas.

Samtidigt som Kissinger sålunda starkt understryker vikten av konventionella stridskrafter för det begränsade kriget, avråder han emellertid bestämt från att Väst skall avsäga sig möjligheten att insätta atomstridsmedel. Han vill dock förbehålla USA och de nuvarande atommakterna detta. Man spårar motviljan mot en spridning av kärnvapen till mindre stater.

Partisan- eller guerillakrig

Mot bakgrunden av faran för atomkrig har från vissa håll framförts att motstånd mot aggression endast skulle ske genom att civilbefolkningen, organiserad i partisansgrupper, skulle ställa kommunisterna inför ett långvarigt pacificeringsarbete. Mot denna illa genomtänkta idé, som har vissa förespråkare även i vårt land, vänder sig Kissinger med skärpa.

Han framhåller följande fakta.

1. Försök till guerillaverksamhet inom kommunistkontrollerat område har inte lyckats. Baltikum, Ungern, Östtyskland och Tibet må vara exempel nog.

2. Partisanverksamhet torde ha en ytterst ringa krigsavskräckande verkan. Ett land som lutar till partisanverksamhet måste kunna övertyga den potentielle angriparen att det, utan att vilja bjuda organiserat motstånd mot invasion, är i stånd att utbilda partisaner och hålla dessa igång till dess angriparen lämnar landet. En angripare kan endast betrakta detta som den bluff det i realiteten är.

3. Ju modernare och mer industrialiserad en stat är, dess svårare är partisankrigföring.

Den specialisering av samhällsfunktionerna som karakteriserar t. ex. vårt land kräver en effektivt verkande central administration. Ockupationsmakten kommer att ha många möjligheter att utöva press och repressalier. Den kan använda terror. Om detta misslyckas och samhällsfunktionerna bryts ned, kommer den inhemska befolkningen att lida mer än ockupationsmakten.

4. Partisanverksamheten är endast effektiv i primitiva samhällen och just på grund av kontrollsvårigheterna där. I sådana samhällen finns ingen grupp med sådan auktoritet och betydelse, att effektiv press kan utövas mot den. Att föreslå en guerillastrategi för högt industrialiserade västerländska stater som t. ex. Sverige avslöjar en fruktansvärd okunnighet om vad som krävs både för att avskräcka en angripare och för en västerländsk stats struktur. Det är till-

räckligt avslöjande att kommunisterna i Sverige som bekant yrkar på en partisanverksamhet i stället för vårt nuvarande försvar.

5. Partisanverksamhet kräver vissa speciella förutsättningar för framgång: svårtillgänglig terräng som i Jugoslavien och Algeriet och i viss mån Indokina, enormt talrik befolkning som i Kina eller ändlösa områden som i Sovjetunionen. Även under sådana gynnsamma förhållanden krävs i regel understöd utifrån. Partisanverksamhet kan vara ett hjälpmedel till andra försvarsformer, men kan inte ersätta dessa.

Kissinger behandlar även nedrustningsproblemen med kontrollfrågan, förhandlingsmöjligheter mellan Öst och Väst samt förhållandet till de underutvecklade länderna. Det skulle i denna artikel föra för långt att behandla hans åsikter.

Mot bakgrunden av Dag Hammarskjölds tragiska öde i Kongo den 17 september skall dock Kissingers inställning till Kongokrisen avslutningsvis beröras.

Kongokrisen

De nya staterna betraktar sig själva och betraktas i Väst som oengagerade i det kalla kriget. De vill gärna verka i medlarens roll. Men då måste de också, menar Kissinger, få några ståndpunkter att medla emellan. Eljest påtvingas de eller FN ett ansvar som är svårt att bära.

Kongokrisen belyser detta förhållande.

Västs mål var att hålla det kalla kriget utanför Centralafrika. Ett lovvärt mål, säger Kissinger, men metoderna var tvivelaktiga. Att »hålla det kalla kriget borta från Kongo» är en abstraktion, som måste ges en konkret form för att få någon mening. Detta skulle inte kunna lyckas utan någon form av överenskommelse mellan Väst och Sovjetunionen. Något försök härtill gjordes icke, utan hela ansvaret lades på generalsekreterare Dag Hammarskjöld som endast erhöll vaga och obestämda resolutioner, som lämnades till hans egen tolkning. Härigenom försattes han i läget att behöva ta personligt ansvar för FN-politiken i Kongo.

Detta tillvägagångssätt, skriver Kissinger (för ett år sedan!) kan äventyra generalsekreterarpstens framtida ställning. Mottot »låt Dag göra det» innebar ett underlåtande att ta ansvar. Man kan visserligen säga, att Sovjetunionen sannolikt inte skulle gått med på Västmaktsförslag om hur Kongofrågan skulle lösas. Men genom att detta inte gjordes klart för världen, tvingades Hammarskjöld att söka förmå Sovjetunionen till en handlingslinje, som den i hög grad ogillade. Det var ju högst osannolikt, att ryssarna skulle godta ett förslag av Hammarskjöld, som Västmakterna inte bedömde att det fanns någon möjlighet att ryssarna skulle acceptera, om det framlagts som ett

Västmaktsförslag i säkerhetsrådet eller generalförsamlingen.

Genom att Väst inte framlade något eget förslag, berövades generalsekreteraren möjlighet att förhandla. Därigenom tvangs han att själv formulera FN:s politik. Detta i sin tur medförde, att han kom i skarp motsättning både till det kommunistiska blocket och till vissa afrikanska stater. Det är klart, säger Kissinger slutligen, att generalsekreterarämbetet inte kan överleva det kommunistiska blockets beslutsamma motstånd, om detta stöddes av några neutrala stater. Därför borde Hammarskjöld aldrig ha försatts i det läget, att han måste framträda som skaparen av ett politiskt beslut.

Dag Hammarskjöld tog på sig det ansvar, som så lades på honom. De tragiska konsekvenserna för hans egen del har vi med sorg fått uppleva. Det återstår ännu att se de lika dystra följderna för det ämbete han beklädde.

För den som vill sätta sig in i våra dagars avgörande utrikespolitiska och militärpolitiska frågor är Henry Kissingers »The Necessity for Choice» ett gott hjälpmedel. Tomma slagord avslöjas, problemen presenteras och diskuteras med klara ställningstaganden.

Med tillfredsställelse noteras att boken under året kommer ut i svensk översättning. Om den blir läst, kommer realismen i debatten att ökas.